

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Theodōritu Episkopu Kyru Kai Eyagriu Scholastiku
Ekklesiastikē Istorìa, Eklogai Apo Tōn Istorion
Philostorgiu Kai Theodōru**

Theodoretus <Cyrrhensis>

Mogvntiae, 1679

Henrici Valesii Annotationes In Librum Quintum Historiae Ecclesiasticae
Theodoriti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14162

ἀλλὰ εὐ φρονεῖ. Rectius in altero codice Regio legitur φρόνι duabus syllabis, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus. Regulariter tamen dicendum esset φρόνις.

ἀληθεῖαν συνεζευγμένους. In MS. codice Henrici Savillii scriptum est συνεζευγμένον, quemadmodum

edidit Sirmundus. Sed cum nullus in hac lectione sit sensus, totum locum malim ita scribere: μὴ χαλεπαίνειν παρῆνι(αν) ἐσ' ἡγχοῖς τῆ ἀληθείας συνεζευγμένους. Nihil clarius est hac lectione, nihil certius.

HENRICI VALESII
ANNOTATIONES
IN LIBRUM QUINTUM
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
THEODORITI.

In Caput II.

Pag. 199. Νόμος γδ ἰσραηλ. Extat ea lex Gratiani in libro xvi. codicis Theodosiani, Titulo de fide Catholica. Quanquam in codice Theodosii, ea lex non Gratiano tribuitur, sed Theodosio, & Theffalonice data esse scribitur Gratiano Augusto V. & Theodosio Coss. Lex autem Gratiani cujus hic meminit Theodoritus, lata erat ante principatum Theodosii. Etenim Sapor Magister militum à Gratiano missus est in Orientem, ut hanc legem executioni mandaret, quemadmodum scribit Theodoritus. Quod certe nunquam à Gratiano præsumptum fuisset, si tunc temporis Theodosius Orientis imperium obtinisset. Porro lex Theodosii quæ Basilicas ademit hæreticis, memoratur à Marcellino in libello precum quem obtulit Theodosio pag. 82.

μετὰ λιβέριον γάρ. In codice Savillii scribitur μετὰ λιβέριον δέ, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

Pag. 200. ἔλεος ἀνίφθον. In codice Savilliano, & in editione Basilienfi scriptum inveni ἔλεος ἰσίνετο quod magis probo. Hæc enim controversia non tunc primum exorta est, sed jam div ante excitata fuerat; quo tempore Paulinus à Lucifero ordinatus erat Episcopus.

In Caput III.

Pag. 201. Μία τῆς σαρκὸς ἔ, τῆς θεότητος φύσις. Hæresin Eutichetis intelligit, quam ex Apollinare prognatam esse dicit, quod testatur etiam Liberatus Diaconus & alii.

τὸ τῆ θεότητι τῷ μονογενεῖ προσάπτει τὸ πάβ. Theopaschitas intelligit, seu Deipassianos, qui sub

A Imperatore Anastasio ingentes tumultus in Ecclesia excitaverunt, ut refert Marcellinus in Chronico, Zonaras, Theophanes, & alii. Hic autem tumultus ex hac occasione ortus est. Simulacque Sacerdos ad altare accesserat, Hieropasches ex Pulpito hymnum quendam cantabat quem περιεργιστο vocabant. ἀγιος εἰς, ἀγιος ἰσχυρὸς ἀγιος ἀθανάτος, quem hymnum Proclus Constantinopolitanus Episcopus ab Angelis per revelationem didicerat, ut scribit Jovius Monachus in lib. 6. cap. 25. apud Photium in Bibliotheca. Huic hymno Orientales hanc appendicem subiciebant; ὁ σαυραθεὶς δὲ ἡμᾶς, ad Jesum Christum referentes. Sed Constantinopolitani & Occidentales illud additamentum rejiciebant, ne qua passio Trinitati consubstantiali attribueretur. Itaque pro appendice illa ὁ σαυραθεὶς δὲ ἡμᾶς, accinebant ista ἢ ἀγία τρεῖς εἰς ἡμᾶς, ut testatur Ephraemius Patriarcha Antiochenus apud Photium.

εὐ δὲ ἀντικρυς τῶν ὑποστάσεων. In Antiochena Ecclesia inter Catholicos partis Meletii & partis Paulini ingens fuit controversia de vocabulo Hypostasis: Cum alii tres hypostases assererent in Trinitate, Meletiani scilicet: Alii vero, Eustathiani scilicet, unicam dicerent hypostasin, hoc nomine substantiam intelligentes. Itaque cum de nomine tantum dissentirent, in re autem ipsa ambo inter se convenirent, Athanasius in Alexandrino Concilio eos inter se conciliaverat, decernens ut sola fidei Nicænæ professio exigeretur, suppressa Hypostaseon mentione, ut videre est in Epistola Synodica Athanasii ad Antiochenos. Post hujus tamen Concilii decretum mansit hæc controversia in Ecclesia Antiochena, ut testatur Hieronymus Epistola 57. ad Damasum his verbis: Post Nicenam fidem, post Alexandrinum juncto pariter Occidentem decretum, trium hypostaseon ab Arrianorum Prasule & campsibus, novellum à me homine Romano, nomen

nomen exigitur. &c. Ubi per Arianorum Praesulem Hieronymus designat Meletium, eò quòd ab Arianis fuerat ordinatus. Per Campenses autem, vel Meletii sectatores intelligit, vel certe Apollinaris ac Vitalis sectatores, qui extra urbem in campo Collectas agebant. Ex iis apparet, verum esse quòd hic scribit Theodoritus, Paulinum scilicet tres hypostasies negasse, nec tamen eum dissensisse à Damaso. Paulinus enim perpetuò communionem cum Damaso retinuit, ut docet Epistola Aquilejensis Concilii à Sirmundo edita. Sed hypostasis nomine substantiam intelligebat, teste Hieronymo in Epistola supra dicta.

pag. 202. ὁ δὲ παυλῖνⓄ ἐχ' ἑστρεῖεν. Non assentior Theodorito, qui hanc conditionem quam Meletius Paulino obtulerat, repudiata esse dicit à Paulino. Sed contrà est Socrates atque Sozomenus, qui id ex compacto convenisse scribunt inter Meletium ac Paulinum, ut altero ipforum decedente nullus in locum mortui subrogaretur. Idem etiam scribitur in Epistola Concilii Aquilejensis ad Theodosium Imperatorem, his verbis: *Oblatas Pietati vestra opinamur preces nostras, quibus juxta partium pactum (ita enim scribendum est) poposimus, ut altero decedente, penes superstitem Ecclesia permaneret, nec aliqua superordinatio auteretur.* Et iterum in Epistola 5. Concilii Italice ad eundem Theodosium ita scriptum est: *Scripturamus dudum, ut quoniam Antiochena civitas duos haberet Episcopos Paulinum atque Meletium, quos fidei concinere putabamus, aut inter ipsos pax & concordia salvo ordine Ecclesiastico conveniret, aut certe si quis eorum altero superstite decedisset, nulla subrogatio in defuncti locum superstite altero gigneretur.* Falsum est igitur quòd hic scribit Theodoritus Paulinum hanc conditionem non admisisse. Quare merito Theodoritus reprehenditur à Baronio ad annum Christi 378. quòd Meletio & Flaviano nimis addictus, Paulinum temere ac falso insinulaverit.

ὁ δὲ στρατηγὸς μελετίου τὰς ἐκκλησίας παρίδωνεν. Id sic intelligendum puto, non ut Paulinus Ecclesia sua spoliatus sit quam habebat Antiochia: Sed ut Ecclesiae quas Euzoii Arianorum Episcopus Antiochiae obtinuerat, tradita fuerint Meletio juxta Gratiani rescriptum. Ceterum merito Baronius hic reprehendit Theodoritum, quòd Concilii Antiocheni, quòd hoc anno, Christi scilicet 378. celebratum est, nullam prorsus mentionem fecerit: Et quòd disputationem quidem Episcoporum Antiochiae coram Sapore habitam diligenter exponat; quæ autem ab Episcopis in Antiocheno Concilio tum decreta sunt, tacitus prætereat. Porro in hac Synodo Antiochena quid gestum sit, recte observavit Baronius. Primo enim decretum est ex partium consensu, ut ex duobus Episcopis Paulino ac Meletio, altero decedente, nullus subrogaretur Episcopus. Deinde exposita est regula fidei Catholice, & damnata hæresis Apollinaris atque aliorum. Postremò decretae sunt legationes Episcoporum in diversas provincias. Hæc sunt quæ in illa Synodo gesta esse Baronius observavit. Lectus est præterea in ea Synodo Tomus Occidentalium, Epistola scilicet

synodica Damasi Papæ, cui subscripserunt Episcopi Orientales numero 146. ut legitur in collectione Romana Lucæ Holstenii pag. 177. ubi post Epistolam Damasi ad Orientales, hæc adduntur: *Explicit hac Epistola vel expositio Synodi Romanæ, habita sub Damaso Papa & transmissa ad Orientem, in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta Synodo apud Antiochiam, consona fide credentes & omnes ita consentientes eidem super exposita fidei, singuli sua subscriptione confirmant. Meletius Episcopus Antiochenus consensio omnibus superscriptis &c.* Ex quibus apparet, Legatos Damasi Papæ huic Antiochenæ Synodo interfuisse, qui etiam subscriptiones orientalium Episcoporum retulerunt ad Damasum. Idem quoque dicitur in Canone quinto Concilii CP. qui sic habet: *De Tomo Occidentalium, etiam eos suscepimus qui Antiochia unam consistuntur Patris & Filii & Spiritus Sancti Deitatem.* Nam Tomus Occidentalium nihil aliud est quam Epistola Synodica Concilii Romani, cui orientales Episcopi apud Antiochiam congregati subscripserant. Cùm igitur Antiochena Synodus hunc Tomum seu libellum Occidentalium suscepisset, fidemque in eo expositam confirmasset, Constantinopolitana quoque Synodus eundem postea comprobavit. Denique in eadem Synodo Antiochena, scripta est Epistola synodica ad omnes Episcopos Italiae & Galliae, quæ habetur inter Epistolas Basilii numero 69. Certè in fine ejus Epistolæ disertè affirmant Orientales, consensisse se synodico libello, Occidentalium scilicet Tomo. Sic enim vertenda sunt hæc verba: *οὐδέμῃνοι καὶ αὐτῆ καὶ πᾶσι ἐκ τῆς συνόδου ἡρώματι καίνοτικῶς καὶ ἐν ὁσμῶς δέδογματισμένοι.*

In Caput IV.

* ἈπομινάειⓄ δὲ. In cunctis quidem exemplaribus, tam MSS. quam editis, caput inchoatur ab his verbis, melius tamen inciperet ab his quæ leguntur infra paginam 203. ὁ δὲ μέγας ἐυσέβηⓄ.

ταρσῶν κατέσκησε ποιμένα. Diodorus anno Christi 378 Episcopus jam erat Tharsensis Ecclesia. Subscripsit enim Epistolæ Synodi Romanæ, sive Tomo Occidentalium, in Synodo Antiochena, ut legitur in collectione Romana quam supracitavimus.

Ἰωάννη. Hic Joannes Antiochena Ecclesiae Archipresbyter diutissime fuerat sub Meletio, filius Publicæ illius Abbatiæ, quæ temporibus Juliani maxime inclaruit, ut scribit Theodoritus in lib. 3. Historiæ cap. 19.

ἀνάκειν ἐν βερούα κίχρησόννην. Dubitare quis Pag. 203. merito potest, quo jure Eusebius Samofatenis Episcopus in aliena provincia Episcopus ordinaverit. Erat quidem ipse Episcopus provinciæ Euphratenensis. Nam Samofata urbs erat Euphratenensis provinciæ, cujus metropolis erat Hierapolis. Ac proinde ordinare non poterat suffraganeos Episcopos, Hierapolitanum scilicet, Germanicensem, Cyren-

Cyrensem, Dolichensem. Ista enim urbes erant A
provincia Euphratenfis, ut discimus ex subscriptionibus Concilii Chalcedonenfis. In quo tamen Hierapolis ponitur Metropolis provinciae Augusteuphratenfis, sic enim scribendum est. Et secunda urbs ejus provinciae ponitur Samofata. Quod quidem confirmat Ammianus Marcellinus in lib. 14. ubi provincias Orientis describit. Ait enim Euphratensem provinciam civitatibus Hierapoli & Samofata illustrem esse. Hierocles tamen in notitia provinciarum Imperii Romani, Samofata tertiam urbem ponit Euphratenfis provinciae. Sic enim scribit: *ἰσαρχία εὐφρατensis ἐστὶ ἡ γαλινα πόλις ἰβ', ἰεράπολις κ' αὐτῆς. σάμιατα. δολύχη ζεύγμα γερμανικαία. πέρρη. &c.* Cum igitur Eusebius iste de quo hic sermo est, non fuerit Metropolitanus Episcopus, quo jure ordinationes Episcoporum facere potuit, tum in sua provincia, Euphratenfi scilicet, tum in Coele Syria & Oidroena. Hanc difficultatem ita solvit Baronius ad annum Christi 378. ut dicat Eusebium id fecisse vi atque auctoritate Legationis quae ipsi mandata fuerat à synodo Antiochena. Ait enim in ea synodo decretas fuisse Legationes Episcoporum in diversas provincias ad componendum Ecclesiarum statum. Sed primo Legationes istae valde incertae sunt. Nam quod de Gregorii Nysseni Legatione illic scribit Baronius, concedamus si placet, eam à Synodo Antiochena decretam fuisse; cum ipse Gregorius se à Concilio missum fuisse in Arabiam testetur. De Eusebio vero Samofatenfi Episcopo, cum nihil ejusmodi proditum sit ab Antiquis, id affirmanti Baronio concedere nec possumus, nec debemus. Quis enim credat, synodum Antiochenam dedisse potestatem Eusebio, non in una duntaxat provincia, sed in pluribus, adeoque in Syria-Coele quae Diocesis erat Meletii, Episcopos ordinandi. Nonne id contumeliosum fuisset Meletio, qui tamen ei synodo praefuit, ut discimus ex collectione Romana. Existimo igitur Eusebium Samofatenum, Spiritu Divino impulsam, ut Ecclesiae laboranti succurreret, quae tunc ab Arianis oppugnabatur, extra ordinem hanc praestitisse; Et Meletium Antiochenum Episcopum, cujus id jus Pontificiumque erat, ordinationes ab illo factas postea comprobasse. Multa enim similia in Ecclesiastica historia occurrunt, contra vigorem Casonum gesta, Persecutionum tempore, ut jam supra observavi ad caput 13. libri 4. Ex quo D
discimus, Eusebium Samofatensem Episcopum diu antea idem praestitisse, & Valentis Augusti temporibus Presbyteros, Diaconos & Episcopos in alienis provinciis ordinasse. Quemadmodum ergo tunc temporis nulla Legatione fretus id gessit, sic etiam nunc post reditum ab exilio, nulla Legatione opus habuit, ut idem perpetraret. Porro notandum est, Eusebium istum maximam inter Episcopos Orientis auctoritatem habuisse. Nam & in synodo Antiochena quae facta est hoc anno, primus post Meletium subscripsit. Et in Epistola synodica ejusdem Meletii, quae habetur inter Epistolas Basilii numero 69. primus post Meletium nominatur.

ὁ ἰουλόγιον ἐκείνου. Hic Eulogius Edeffenus Episcopus interfuit synodo Antiochena & Tomo Occidentalium unà cum reliquis Episcopis subscripsit, ut legitur in collectione Romana.

βάρωνος γδ' ἐπιστολῆς. De hoc Barle Theodoritus multa habet in lib. 4. Historia Ecclesiastica. Ad eundem extat Epistola Basilii Magni. Ejusdem mentio fit in Epistola synodica Meletii Antiochenfis Episcopi ad Episcopos Italiae & Galliae, quae legitur inter Epistolas Basilii, numero 69. Sed ejus nomen illic depravatum est. Narfes enim scribitur pro βάρωνος.

B

In Caput VII.

τῆς δὲ ἑνεκα. Non assentior Theodorito. Non enim idcirco Iolos Orientis Episcopos ad Constantinopolitanam Synodum convocavit Theodosius, quod Iolae Orientis provinciae haeretice infectae essent; sed eo quod cum ipse Imperator esset Orientis, Occidentales Episcopos ad suam synodum convocare non poterat, quippe qui sub ipsius Imperio ac ditione constituti non essent.

C

In Caput VIII.

Ναζιανζῶν τὰ τιμιώτατα ποιμένας. Cave credas Episcopum Nazianzi his verbis designari. Neque enim Gregorius priusquam ad Constantinopolitanam Ecclesiam Episcopatum promoveretur, Nazianzi Episcopus fuit, sed tantum Coadjutor patris in Episcopatu Nazianzeno, sine ullo successione vinculo. Itaque post mortem patris sui, ex oppido Nazianzo discessit, ut ipse testatur in Carmine de vita sua. Fuit quidem hic error Rufini, qui in libro undecimo Historiae Ecclesiasticae cap. 9. scribit Gregorium in locum patris sui Episcopum, Nazianzi subrogatum, ac deinde Constantinopolitanum Episcopum factum fuisse. Sed cum errorem confutat Gregorius ipse ut jam dixi. Quare hoc loco ποιμένας non pro Episcopo, sed pro Adjutore Episcopalis Officii accipiendum est. Nisi malimus hae verba τὰ τιμιώτατα exponere non de tempore quod praecessit Episcopatum Constantinopolitanum Gregorii, sed de extremo illius vitae tempore. Nam Gregorius cum se Episcopatu C. P. abdicasset, sub extrema vitae tempora Nazianzi Episcopus fuit. Atque hic sensus magis placet. Melius enim convenire videtur verbis Theodoriti.

τὸν κανόνα γεγραμμένων. Intelligit Canonem XV. Concilii Nicani, qui vetat Episcopos, Presbyteros ac Diaconos ex una Ecclesia in aliam transferri. Contra hunc Canonem Gregorius Nazianzenus ab Episcopatu Sasimorum translatus fuerat ad

ad Episcopatum Constantinopoleos. Quare irrita erat ejus ordinatio, ut definiunt Canones Nicæni. Certè occidentales Episcopi eam improbarunt, ut docet Epistola Concilii Aquilejensis. Eam tamen defendere conatur Theodoritus non absurde.

ἰεροθεὶς ἰουφημῆς. Sic etiam edidit Jacobus Sirmundus, male ut apparet. Nos ex MS. codice Henrici Savilii & ex editione Basiliensi restitimus *ταμιωθεὶς*. Qua emendatione nihil certius. Porro ex tot orationibus quæ in funere Magni Meletii dicte sunt, unica hodie super est Oratio Gregorii Nysseni; in cujus initio mentionem facit aliorum qui ante ipsum in Ecclesia peroraverant de laudibus ejusdem Meletii.

τιμιόθεος δέ. Fallitur hic Theodoritus. Non enim Timotheus, Maximum Cynicum ordinavit Episcopum Constantinopoleos, sed Petrus, ut testis est Gregorius Nazianzenus in Carmine Iambico de vita sua, qui tres Episcopos ex Ægypto misit ad eam ordinationem peragendam, quemadmodum docet Epistola 5, Episcoporum Italiæ ad Theodosium Imperatorem, quam edidit Jacobus Sirmundus. Baronius quidem ad annum Christi 379. cap. xxv. ait, Petrum Alexandrinum Episcopum septem Episcopos Ægypti ad id perficiendum legasse, quorum nomina hæc erant; Ammon, Apammon, Arpoeras, Sippas, Rhodon, Anubis & Hermanubis. Verum graviter hallucinatur. Hi enim septem, non Episcopi erant, sed Nautæ seu potius Governatores Classis Alexandrinæ, ut testatur Gregorius in Carminibus Iambicis. *δύσθηνα ταυταείδια &c.* Extat Oratio Gregorii Nazianzeni in eorum adventum. Ex qua discimus etiam eos non Episcopos fuisse sed Laicos: Nautas scilicet Alexandrinos, qui frumentum ex Ægypto Constantinopolim advexerant. Quo maxime argumento convincitur, eos Episcopos non fuisse. Neque enim Episcopali dignitati convenit frumenti advectio. Denique Gregorius in tota illa oratione eos nunquam Episcopos, semper verò Laicos appellat, cum dicit toties *λαοὶ ἰμοὶ & λαοὶ θεῶν*. Postremo verba illa Gregorii: *Verum postea quam Casari, qua sunt Casaris, contulistis, Deo etiam, qua Dei sunt, tribuistis: Illi nempe vectigal, huic timorem.* Et postquam civis vestris populum aluistis, ipsi quoque, ut à nobis alimini, huc acceditis. Hæc inquam verba an non aperte Laicos designant, & nautas qui frumentum seu Canonem urbis C. P. advexerant.

pag. 207. *συνοδικὴν ἐπιστολὴν τῶν ἑσπερίων.* Extat hæc Epistola synodica Episcoporum Italiæ ad Theodosium Imperatorem scripta, quam edidit Jacobus Sirmundus in Appendice Theodosiani codicis pag. 104. in ea Epistola Episcopi Italiæ postulant, ut Nectarius qui in Synodo C. P. deposito Maximo Episcopus fuerat ordinatus, loco cedat; aut certè Romæ generale Concilium habeatur, in quo de ordinatione Maximi ac Nectarii judicium feratur. Sic enim ajunt Episcopi Italiæ: *Nec videmus eam posse aliter convenire,*

nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus. Aut certe super duorum ordinatione sit in urbe Roma nostrum Orientaliumque Concilium. Neque enim indignum videtur, Auguste, ut Romana Ecclesia Antistitis finitimorumque & Italorum Episcoporum debeant subire tractatum, qui unius Aholii Episcopi ita expectandum putaverunt esse judicium, ut de occidentalibus partibus Constantinopolim evocandum putarent. Ejusdem Epistolæ mentio fit in Epistola synodica Concilii C. P. quam sequenti capite refert Theodoritus. Utrum porò præter hanc Epistolam ad Imperatorem Theodosium, Episcopi Italiæ aliam synodicam scripserint ad Episcopos Constantinopoli congregatos, mihi quidem incompertum est. Id tamen ab illis factum non B puto. Nam in Epistola synodica Patres Concilii C. P. solum mentionem faciunt Epistolæ Imperatoris super ea re ad ipsos scriptæ; quam scilicet Imperator Theodosius ad ipsos scripserat rogatu Episcoporum Italiæ. Id enim ab illo proposuerant Episcopi Italiæ, admoniti ab Imperatore Gratiano, ut docet eorum Epistola jam citata.

In Caput IX.

Ἀρχολίω. Hic superiore anno, qui fuit Christi 381. Constantinopolitanæ Synodo interfuerat, C solus ex occidentalibus Episcopis, ut supra observavi. Quare non mirum est, si cum esset occidentalium partium Episcopus, ad Synodum Romanam venit, quæ anno Christi 382. celebrata est, sed sub finem superioris anni à Damaso Romano Pontifice fuerat indicta. Anemius verò qui post Ascholium hic nominatur, Sirmiensiis erat Episcopus, qui Aquilejensi Concilio interfuit, Britto autem cujusnam urbis fuerit Episcopus, equidem nescio. Suspicio tamen Episcopum Capuæ fuisse.

μεγάλη πόλις Ῥώμη. Rectius in codice Basiliensi scribitur *μεγαλοπόλις*, hic & paulò post ubi Constantinopolis fit mentio. Certè Roma à Græcis *μεγαλοπόλις* dicta est, ut observavi in annotationibus Eusebianis. Constantinopolim quoque ita nominat Eusebius in libris de vita Constantini, & Joannes Chrysostomus aliique.

τῶν παθῶν τὸ πλῆθος. In Manuscripto codice Henrici Savilii legitur *τῶν παθημάτων*, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

ἡ φορητὴ μῆσις πόλεων. Henricus Savilius in suo codice priorem vocem *lineola* subnotavit, & crucem signavit ad marginem, ut hanc vocem corruptam esse indicaret. Camerarius quidem & Sirmundus, multas civitatum interpretati sunt, quod non probo. Neque enim *φορητὴ μῆσις* multationem significat. Dicendum enim esset *φορητὴ μῆσις*, aut *ἑστῆσις*. Nec melius Christophorus vertit amissiones civitatum quas incolabant. Ego mutationes urbium malim vertere. Qui enim persecutionem patitur, vertere so-

lum cogitur ; & extraneas civitates patriæ suæ præponere , quod est προτιμῆσι . Possent etiam ea vox aliter exponi de civitatibus , quæ ob Catholicæ fidei defensionem gravi pecunia multatæ sunt ab Imperatoribus . Primum enim loquuntur Episcopi de civitatibus quæ persecutionis procella quassatæ sunt ; deinde de singulis civibus . Itaque verba illa ἡμεῶν δὲ ζῆλος ἢ προτιμῆσι τῶν πόλεων , uno spiritu legenda sunt . Atque hæc explicatio mihi nunc magis placet . Tantum προτιμῆσι scribendum erit .

Pag. 109. ἐν τῶν πύρισι γραμμάτων . Intelligo Epistolam Concilii Italix ad Theodosium Imperatorem , de qua supra loquuti sumus . Scripta autem est hæc Epistola post Concilium Aquilejense , ut docent Patres Synodi C. P. ab Episcopis scilicet qui post Concilium Aquilejæ celebratum anno Christi 381. mense Septembri , Aquilejæ substituerant .

Pag. 110. ἀγίον διεφθῶν . Duo hæc vocabula defunt apud Nicephorum , nec habentur in versione Epiphanii Scholastici . Est tamen solenne Epitheton , quo recentiores Græci designare solent Episcopos Concilii Nicæni .

ταῦτα γδ . Hæc in editione Basiliensi scribuntur à capite . Cæterum pro ταῦτα , in codice Savilii & apud Nicephorum legitur τὰύτην , quam lectionem secutus est Jacobus Sirmundus .

ἢ μὲν ποτὶ . Henricus Savilius in suo codice ita notavit , Oratio imperfecta . Jacobus autem Sirmundus nescio quem codicem secutus , audacter expunxit hæc verba , cum tamen in omnibus nostris exemplaribus habeantur & in editione Basiliensi , nec non apud Nicephorum & Epiphanium . Quod si Savilius ac Sirmundus totius Orationis vestigia attentius confectati essent , vidissent profecto , hic subaudiendum esse verbum εὐχόμεν , quod post longum verborum circuitum subjicitur hoc modo : ἢ τὸν τῆς εὐεργεσίας δὲ τὸ κρείνεν λόγον ἀδιάσπαστον εὐχόμεν .

τῆς αἰῶνι ὑποστάσει . Apud Nicephorum legitur τῆς αἰωνότητος : Quomodo etiam legit Epiphanius Scholasticus , ut ex versione ejus apparet . Sic enim vertit : In tribus perfectissimis subsistentiis .

Pag. 211. τὸ τε ἐν ἀποστολῇ τὸ μὲν πρὸς τὴν ἐκείνῃ συνόδῳ . Intelligit Synodum Antiochenam quæ facta est anno Christi 378. de qua superius plura observavi . In ea Synodo condita fuerat formula fidei , cui deinde subiecti erant Anathematismi diversarum hæreseon ex more . Sic in Synodo Nicæna , post expositionem fidei subjiciuntur Anathematismi . In eadem Synodo Antiochena lectus & confirmatus fuerat Tomus Occidentalium , id est Epistola synodica Damasi Papæ , ut superius demonstravi . Sic enim ait Canon V. Concilii C. P. qui est πρὸς τὸ τὸ μὲν τῶν δυτικῶν . ἢ τὴν ἐν ἀποστολῇ ἀποδείξιμῳ , τὴν μὲν ὁμολογούντας παρὰ τὴν ἢ τὸν ἀγίου πνεύματος βίβητα . intelligit enim Episcopus qui Antiochiæ congregati fuerant ante triennium , & Tomum Occidentalium , quo una Patris & Filii & Spiritus Sancti Divinitas asseritur , subscriptione sua firmave-

rant , ut ex collectione Romana superius ostensum est . Male Baronius , Paulini ac Meletii sectatores eo Canone intelligi existimavit .

πρὸς τὴν ἐκείνῃ . Miror , quomodo Orientales ad Synodum Romanam scribentes , Synodum suam ἐκκεκρωμένην hoc est , universalem seu generalem appellent . Fateor quidem C. P. Synodum tandem pro generali habitam fuisse , accedente scilicet consensu occidentalium Ecclesiarum . Verum eo tempore quo hæc Epistolam scripserunt ad Synodum Romanam , C. P. Synodus universalis dici non potuit . Universalem enim Synodum eam demum intelligimus , ad quam ex universo orbe evocati convenerunt Episcopi . Atqui ad C. P. Synodum ex Orientis duntaxat partibus Episcopi convenerunt , uti supra ostendimus , cum Theodosius qui eam congregavit , solius Orientis Imperium obtineret . Dicit fortasse aliquis , Alcholum Occidentalium partium Episcopum ei Synodo interfuisse . Fateor id quidem . Verum Alcholus vices non gessit omnium Occidentalium , nec pro universis Occidentalibus ei Synodo subscripsit . Sane Occidentales hæc Synodum C. P. diu non habuerunt pro Oecumenica , ut docet Epistola Concilii Italix ad Theodosium Imperatorem his verbis : Nos igitur in Synodo ea qua totius orbis Episcopis videbatur esse præscripta , nihil temere statuendum esse censuimus . At eo ipso tempore , qui generale Concilium declinaverant , Constantinopolis qua gessisse dicuntur ? Nam cum cognovissent ad hoc partium omnium Maximum , ut causam in Synodo ageret suam , quo etiam indictum Concilium non fuisset , &c . Vides ut generale Concilium opponunt Synodo C. P. generale Concilium appellantes illud quod Romæ indictum fuerat à Damaso anno Christi 380. ad causam Maximi Cynici examinandam . Quod cum Orientales Episcopi detrectassent , iterum Episcopi Italix anno Christi 381. post Aquilejense Concilium Theodosium Imperatorem rogarunt , ut Romæ generalis Synodus Orientalium simul & Occidentalium cogeretur . Non habuerunt igitur Synodum C. P. pro Oecumenica Occidentales Episcopi , cum ejus acta improbaverint , ordinationem scilicet Flaviani atque Nestarii : Cumque per eas ordinationes ruptam esse communionem inter se atque Orientales Episcopos conquæsi sint .

ἀναθεσθῆναι πρὸς ἑαυτοὺς . Hunc locum correxi ex codice Savilii & ex Nicephoro , in quibus legitur ἀναθεσθῆναι . Atque ita etiam legit Christophorus & Sirmundus . Epiphanius quidem Scholasticus vulgatam scripturam tuctur . Verum ea quæ sequuntur , litis ostendunt ita scribendum esse ut dixi . Sequitur enim de Episcopis Constantinopoleos , Antiochiæ & Jerusalemorum , qui in Constantinopolitana Synodo ordinati fuerant aut confirmati . Alexandri autem Timothei nulli sit mentio , propterea quod is in suprascripta Synodo nec ordinatus fuerat , nec confirmatus .

In Capite X.

Pag. 212. Συνοδικὸν δαμάσου. Baronius hanc epistolam à Damaso scriptam esse ait anno Christi 373. in Synodo Romana. Sed non dubito quin hæc synodica Damasi epistola diu post Synodum illam Romanam quæ anno Christi 373. celebrata est, conscripta sit. Nam Damasus ipse in hac Synodica disertè testatur, Apollinarem ac Timotheum ejus discipulum jamdudum à se damnatos ac depositos fuisse, præsentè Petro Alexandrinæ urbis Episcopo. Atqui Apollinaris primum à Damaso damnatus est in Synodo Romana anno Christi 373. ut fatetur ipse Baronius. Cui Synodo interfuit Petrus Alexandrinus, ut testatur etiam Sozomenus. Hanc igitur Synodicam scriptam esse oportet diu post Synodum illam Romanam, cum in hac Synodica, mentio fiat illius Synodi, in qua damnatus fuerat Apollinaris.

ἰαυτοῖς τὸ πλεῖστον παρήχεται. Quisquis hanc Damasi Synodicam in Græcum sermonem transtulit, hoc loco lapsus mihi videtur, cum in vitiosum collicem incidisset. Scripserat enim procul dubio Damasus, nobis plurimum tribuitis; ut sentis & orationis series postulat. Ipse vero legit vobis, absque ullo sensu.

Pag. 213. ἡδὲ ὃδ' ἀπαξ τύπον. Intelligit ut opinor epistolam scriptam ad Paulinum Antiochensem Episcopum, quæ hic subjicitur à Theodorito.

In Capite XI.

ἄρθε παυλῖνον ἐπίσκοπον ἐς τὴν μακεδονίαν. Camerarius & Christophorus Paulinum Episcopum Thessalonica in Macedonia interpretati sunt. Quorum interpretationem secutus Baronius, graviter reprehendit Theodoritum, quod Paulinum ex Antiocheni Episcopo fecerit Thessalonicensem, eo consilio ut Paulini cum Damaso communionem occultaret. Verum non hoc dicit Theodoritus; sed tantum ait, Damasum Papam misisse confessionem fidei ad Paulinum, cum Paulinus esset Thessalonica in Macedonia. Rectè ergò Jacobus Sirmundus hunc locum ita vertit: Confessio fidei Catholica, quam Damasus Papa in Macedoniam misit ad Paulinum Episcopum, cum esset Thessalonica. Viderat hoc Baronius ipse, & Theodoritum immerito à se reprehensum esse agnoverat, cum error ille interpretibus assignandus sit, non autem Theodorito, ut testatur Baronius ad annum 378. cap. 44. Exat hæc Damasi epistola in Tomis Conciliorum & in Annalibus Baronii, & novissime in collectione Romana Lucæ Holstenii, cum hoc titulo; *Ulechiissimo fratri Paulino Damasus*. Verum etsi non additum sit nomen civitatis, cujus Episcopus erat Paulinus, nomen tamen Vitalis

A cujus in ea fit mentio, satis indicat Antiochensem fuisse Paulinum.

ὅς ἐγγύς ἐσθ' ἀποστολῆς. Id est, cum Paulinus esset Thessalonica. Sic enim rectè vertit Baronius ac Sirmundus, ut supra notavi; melius itaque legeretur, ἔτι ἐγγύς, &c. Sed difficultas est, quandonam Paulinus Antiochenis Episcopus Thessalonica venerit. Baronius anno Christi 382. testatur, Paulinum Romam venisse unà cum Epiphasio & Hieronymo ad Synodum Romanam, quæ eo anno celebrata est. Tunc igitur Damasus Papa Synodicam hanc epistolam ad eum misit, cum Paulinus Româ digressus una cum Ascholio qui eidem Synodo interfuert, Thessalonica substitisset. Quare hæc Synodica scripta est anno Christi 382. paulo post Synodum Romanam. Quod quidem optime consentit cum Theodorito, qui hanc Synodicam refert post Synodum Constantinopolitanam, superstitè adhuc Gratiano. Nec audiendus est Baronius, qui hanc epistolam Damasi ad Paulinum, refert ad Synodum Romanam, quæ anno Christi 373. celebrata est.

ἰπειρὴν μὲν πάλιν ἐστὶν ἡμεῖς σὺνδοξοῦμεν. In Latino exemplari hujus epistolæ quædam adduntur non contemnenda, quæ interpretis Græcus omisit. Sic igitur habet authenticum exemplar hujus Epistolæ: *Post Concilium itaque Nicanum, & quod in urbe Roma Concilium congregatum est à Catholicis Episcopis, addiderunt: De Spiritu Sancto, &c.* Quæ si genuina sunt, neque enim suspicione omni carent; intelligitur Synodus Romana, quam Sylvester congregasse dicitur Romæ ad confirmationem Synodi Nicænæ.

τὸς ὃ δὸν ἐπιλοποῦν ἐστὶν ἐπίσκοπος. Idem præcepit. Pag. 214.

rat Damasus in epistola prima ad Ascholum, Eutridicum, Severum & alios, quam edidit Lucas Holstenius: *Illud præterea commoneo dilectionem vestram, ne patiamini aliquem contra statuta majorum nostrorum de civitate alia ad aliam transducere, & deserere plebem sibi commissam, & ad alium populum per ambitionem transire. Tunc enim contentiones oriuntur, tunc schismata graviora occipiunt, cum & illi qui amiserint sacerdotem, sine dolore animi esse non possunt; & illi qui alterius civitatis acceperint Episcopum, etiamsi gaudeant, invidiosum sibi intelligunt fore, sub alieno se agere sacerdote.* Ideo autem Damasus tum in epistola ad Ascholum, tum in Synodica ad Paulinum, enixe id vetat, quod hujusmodi translationes in Orientis præcipue partibus invaluerant.

ἐστὶν μὲν εἶπερ ὃ τὰ θεῶν λόγον παθόντα σαρδί. Hic anathematismus deest in collectione Romana Lucæ Holstenii: Nec habetur in versione Epiphanii Scholastici.

ὃ ἐστὶν ἀνομιῶν σαρδί. Hæc verba non leguntur in editione Basiliensi. Nec videntur admodum necessaria.

ὃ θεὸς θεῶν λόγον. In collectione Romana rectius legitur & *Deum verum*. Sed Græcus interpretis legisse videtur & *Deum Verbum*.

ὃ πανταχὺ ὄν. Postrema vox deest in Manuscripto codice Savilii, nec habetur in versione f 3 Epi-

Epiphani Scholastici, nec in collectione Romana.

τὸ ἕξ τὸ σαρκωθῆναι. Duo postrema vocabula non habentur in versione Epiphani Scholastici, nec in collectione Romana Luca Holstenii.

εἰς αἰὲν ζῶντα. In Latino exemplari ex quo hæc conversa sunt, legitur aquales semper viventes. Itaque in Græco scribendum videtur ἰσα αἰὲν ζῶντα. Ita certè in suo codice legit Epiphanius Scholasticus, ut ex versione ejus apparet.

πάντα σώζοντα. In Latino exemplari hujus epistolæ plura leguntur hoc modo: Omnia quæ sunt salvanda, salvantes.

ὁὖν ἴσα ἐν πνεύματι ζωοποιεῖσθαι. Tres postremæ voces desunt in Latino exemplari, & in versione Epiphani Scholastici.

ἀλλὰ τὸ θεῶν ἡμῶν ἐνδείκνυται. Scribendum est, ἡμῶν ex collectione Romana. Totusque locus ita restituendus ἄλλὰ τὸ θεῶν ἡμῶν ἐνδείκνυται, &c.

In Caput XIII.

Pag. 216. Προσηλυτῶν πλὴν ἰσπανίας. Mallem scribere προσηλυτῶν.

καθ' ἑρμῆν. Scribendum est καθ' ἑρμῆν, dempta prima syllaba, ut legitur in Manuscripto codice Henrici Savillii. Ita quoque edidit Jacobus Sirmundus.

In Caput XVI.

Pag. 218. Νεωστὶ ἠκηροποιήσας. Arcadius Augustus à Patre renuntiatus est, Meraubaude iterum & Saturnino Coss. octo demum post annis Theodosius ex Italia digressus rediit Constantinopolim, in qua urbe Amphiloichius Theodosium ita allocutus est. Quo quidem tempore Arcadius novellus Imperator dici non potest.

νόμοι τοῦ θεοῦ ἔγραψα. Extant multæ leges Imperatoris Theodosii, adversus hæreticos latæ, quæ leguntur in xvi. libro codicis Theodosiani. Sed inter eas nullam reperio, quæ huic tempori possit convenire, quo Theodosius ab Italia Constantinopolim repetierat. Quare vereor ne Theodoritus hic temporum ordinem confuderit. Idem ante me observavit Baronius, qui Theodoriti errorem coarguens, iisdem plane argumentis, quibus nos usi sumus, hoc Amphiloichii factum confert in annum Christi 383, quo scilicet Arcadius à patre Augustus appellatus est.

In Caput XVIII.

Pag. 220. Ἐξορίσθαι μάγιστρον. Rufinus Magister officiorum fuit Valentiniano Aug. quartum & Neoterio Coss. anno Christi 390. ut docet lex tertia codicis Theod. de Fabricensibus. Quo quidem anno

contigit clades illa Thessalonicensis, ut rectè Baronius observavit. Sed & Zosimus in lib. 4. Rufinum per hæc tempora Magistrum officiorum fuisse testatur.

τὸν θεῶν ἀπολύσσει νόμος. Baronius ad annum Christi 390. hunc Theodoriti locum describens ita exponit: Hæc idcirco dicebat Theodosius, quod sciret legem esse in Ecclesia, ut non nisi circa Paschale tempus penitentes ab Episcopo reconciliarentur. Nisi velis potius illam alluisse ad Ecclesiasticam illam legem, quæ cavetur, ne voluntaria homicida, nisi in fine vite communicet. Sed pace III. Cardinalis dictum sit, neutra mihi expolitio probatur. Neque enim ita adstricti erant Episcopi, ut ante Paschale tempus reconciliare non possent penitentes. Divinam igitur legem vocat Theodoritus, ne penitentes ante peractam publicè penitentiam ad pacem & communionem admitterentur. Nam Theodosius post admonitionem Ambrosii ab Ecclesia quidem ingressu abstinerat; verum nullam exhomologesin fecerat, nullum penitentis specimen ediderat. Nam nec in ordine Penitentium steterat, nec veniam publicè petierat; quasi id Imperatoria majestate indignum esset. Lex igitur divina ea est, ut non nisi Sancti & qui puras manus habent, aut certè qui per penitentiam purgati sunt, ad Sanctuarium accedant. Hanc expositionem confirmat Theodoritus paulò post, ubi dicit, ὅτι τὸ θεῶν μεμνημένοι τὸ θεοδοσίον ἐλάττω, ὃ τὸν θεῶν νόμος πατεῖν.

τὸν ἀσπαστικὸν δίκον. Joseph Scaliger in lib. 2. Aulonianarum lectionum cap. 23. ait, ἀσπαστικὸν δίκον à Theodorito vocari hospitium Episcopale quo advenæ excipiebantur. Sed nos in Annotationibus ad lib. xv. Ammiani Marcellini pag. 87. docuimus, ἀσπαστικὸν δίκον nihil aliud esse quam saluatorium, ut rectè vertit Epiphanius Scholasticus, seu Secretarium Ecclesiæ, in quo Episcopus cum Presbyteris sedens, à fidelibus qui ad Ecclesiam accedebant, salutari consueverat.

ὃ τὰ δούσια θεραπεύσαι. Desunt hæc verba in optimo codice Henrici Savillii, nec habentur in versione Epiphani Scholastici. Non immerito itaque Sirmundus ea in editione sua expunxit.

ζαφλώσι τε τὸν νόμον. Idem scribit Rufinus in lib. 11. Historiæ cap. 18. ita dicens: Lex sanxit imposterum, ut sententia principum super animadversione prolata, in diem tricesimum ab executoribus differantur. Legem ipsam refert Cassiodorus in Historia Tripartita. Extatque in utroque codice, tam Theodosii, quam Justiniani, sed præfixo Gratiani ac Valentiniani nomine, data Antonio & Siagrio Coss. octo annis ante stragem Thessalonicensium. Quæ res in maximam difficultatem conjecit Baronium, ut videre est ad annum Christi 390. Quam quidem ipse ita solvere conatur, ut dicat titulum ac subscriptionem legis mutatam fuisse ab antiquariis in gratiam Theodosii, ut ejus facinus ea ratione occultaretur. Ego vero aliter censeo; hanc scilicet legem primum quidem latam fuisse à Gratiano, iis quos dixi Coss. postea vero occasione cadis Thessalonicensium, renovatam fuisse à Theodosio; prio-

priorem tamen titulum legis semper remanisse, qui Gratiani nomen præferebat.

In Caput XIX.

Pag. 223. Ἡ γὰρ γένεσις. Vera quidem sunt quæ de Flaccilla Augustæ virtutibus hic refert Theodoritus. Sed nihil pertinent ad hunc locum: Nam Flaccilla diu ante cladem Theffalonicensium ex hac luce migraverat, & post ejus obitum Theodosius Gallam uxorem duxerat.

In Caput XX.

Pag. 224. Τὸ νόμιμον καλοῦνται ὡς ἀμφοτέρωθεν. Longe hic fallitur Theodoritus, quasi seditio Antiochena post Theffalonicensem cladem contigerit. Atqui Antiochena illa seditio contigit anno Christi 388. ut scribit Baronius, Theodosio II. & Cynegio Coss. Theffalonicensis vero clades accidit anno 390.

Pag. 225. τῆς χλαμίδος. Chlamydem verti, securus Epiphanium Scholasticum qui ita interpretatus est. Sanè χλαμίδα pro chlamyde à scriptoribus vel Librariis sapius poni observavi. Chlamys vero hic optime convenit Hellebico ac Cæsario, quorum ille magister militum erat, hic magister officiorum; quæ erat Palatina militia. Ad utrumque horum judicium, ad Hellebicum scilicet ac Cæsarium, qui à Theodosio missi fuerant Antiochiam, extant orationes Libanii.

In Caput XXI.

Σοφώτατος ἐξήκων. Melius scriberetur ἐξήκων.

καὶ ἀντιπάλιν. Extat oratio Libanii ad Imperatorem Theodosium pro templis, in qua docet, quomodo se gesserint Imperatores Christiani erga Paganos. Et Constantinum quidem Magnum ait, duntaxat spoliasset templa: Constantium verò ejus filium prohibuisse sacrificia; ejusque legem à secutis Imperatoribus & ab ipsomet Theodosio esse observatam; reliqua vero permissa fuisse Paganis, id est, thurificationem & publicas epulas.

ὁ δὲ ἡδάλη. Hujus principatu permissa fuisse Gentilium sacrificia, docet Libanius in lib. 4. ep. 225. ad Aristonem.

τὸ δὲ ἀγρίων. Epiphanius Scholasticus & reliqui interpretes verterunt cum scitis. Ego verò vertere malui cum pellibus caprinis. Harum enim usus fuit in orgiis Bacchi, ἀγρία propriè est pellis capræ, ut ἰερίε pellis cervi. Paulò post, ubi legitur πᾶσι διδασκαλίᾳ πανήγυρον, Epiphanius Scholasticus & Christophorus ac Sirmundus legunt πανήγυρον, quod non probo.

Pag. 227. τῆς ἐπὶ τῆς ὑπαρχίας. Cynegius scilicet Præfectus Prætorio Orientis, qui ad occludenda Deorum templa & ad prohibenda sacrificia missus est à Theodosio in Orientem & Ægyptum, ut testatur Zosimus in lib. 4. Historiæ. De hoc Iudatus in Fastis ita scribit, Theodosio Aug. 2. & Cynegio Coss.

A Hic universas Provincias longi temporis tabe defectas, in statum pristinum revocavit; & usque ad Ægyptum penetravit, & simulachra gentium evertit. Unde cum magno festu totius populi civitatis deductum est corpus ejus ad Apostolos die 14. Kal. April. & post annum transtulit eum matrona ejus Acanthia ad Hispanias pedestre. Ex quo patet, vel ipsum Cynegium, vel uxorem ejus Acanthiam, ex Hispaniis oriundam fuisse.

Ἡ δὲ διὰ. De Iove qui colebatur Apamiæ, loquitur Libanius in lib. 4. epist. 290. ad Alexandrum, ἐπίσης ἀπαμείας ἐν ποίαν, τῆς τῶ διὰ φίδης. ἢ τὸν διὰ τιμῶσα δίδωμεν ὅτ' ἦσαν τιμωραὶ τῶ τιμῶν τῶ θεῶ.

Ἡ ἀντιγραφή. Mallem scribere ἀντιγραφῶν accentu mutato. Nam ἀντιγραφή, responsum significat. Paulò post pro ἀντιγράφο εἶπεν, emendavi ἀντιγράφο, ut legitur in editione Basiliensi & in Manuscripto codice Savilii.

In Caput XXIII.

Προσέχει γινέσθαι ποιμένα. Scribendum est προσέκειν, ut edidit Jacobus Sirmundus. Subauditur enim λίγρον, quod præcessit. Porro de ordinatione Flaviani Antiochenis Episcopi, nihil certius habemus, quam quod refertur in epistola Synodica Constantinopolitani Concilii ad Synodum Romanam, licet Baronius testimonium illud refellere conetur.

Ἡ δὲ ἀπὸ ἰουδαίου. Id nominatim prohibetur Canone xxxiii. Concilii Antiocheni. Quod autem sequitur ἡ πάντας συγκαλεῖσθαι, designat Canonem xix. ejusdem Antiocheni Concilii.

πάλιν διὰ τῶν ἐπισκόπων. Intelligit Canonem iv. Concilii Nicæni, in quo id disertè cavetur, ne nisi sub trium Episcoporum præsentia ordinationi ullius Episcopi celebretur, ita tamen ut reliqui Provinciales Episcopi per litteras ordinationi consentiant. Porro in editione Basiliensi ita legitur hic locus, διὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπισκόπου χειροτονίας ἀπαγορεύεται γινέσθαι, quod magis placet.

ἢ μόνον ὁ θαυμασιότατος. In MS. codice Henrici Savilii additur particula hoc modo, ἢ γὰρ μόνον, &c. quod profecto non displicet.

Ἡ δὲ ἀπὸ δέξεται. In altero codice Regio, cujus variantes lectiones edidit Stephanus, legitur ἀπὸ τῶν ψήφων quam scripturam amplexus est Jacobus Sirmundus. Verum codex Savilii & Basiliensis editio vulgatam scripturam tuentur.

σωθῆναι γινέσθαι. In editione Basiliensi scriptum invenit σωθῆναι ἀπὸ τῶν ψήφων. Quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus. Quam scripturam magis probo.

ἀκακίᾳ. De hujus Acacii Bercæensis Episcopi legatione atque adventu in urbem Romam, scribit Palladius in vita Joannis Chrysostomi, & Sozomenus in lib. 8. Historiæ. Et Sozomenus quidem hanc legationem Acacii refert sub exordium Pontificatus Joannis Chrysostomi, id est, anno Christi 398. Quod cum Theodoriti narratione nullatenus potest convenire, qui eam refert ad tempora Magni Theodosii. Verum Theodoritus noster nulla ratione excusari potest, qui Theodosium ab Anastasio Romano

mano Pontifice super ea re interpellatum esse dicit. A Atqui Theodosius e vivis excefferat ante Pontificatum Anastasii.

δι' ἐπιλακείδεια ἐτόν. Baronius ad annum Christi 398. cap. 80. hic falli ait Theodoritum, qui Flavianum Antiochensem rediisse dicit in gratiam cum Romano Pontifice, post septendecim annos a conflata inter eos discordia. Atqui hæc discordia cœperat principatu Juliani Apostatae, ob electionem Paulini à Lucifero factam, ut vult Baronius. A quo tempore, si septendecim annos numeraveris, ad annum Christi 379. quo Theodosius imperare cœpit, referenda erit hæc legatio; quod est absurdissimum. Ego vero Baronium potius falli existimo, qui discordiam illam, cujus hic meminit Theodoritus, repetit à temporibus Juliani. Atqui à Flaviani ordinatione, id est, ab anno Christi 381. potius repetenda est. Nam antea per pactiōnem illam quæ inter Paulinum ac Meletium facta fuerat, dissensio sopita esse videbatur. Quam Flaviani electio postea fuscitavit. Ab anno igitur 381. quo Flavianus Antiochensem Episcopatum suscepit, ad annum Christi 398. quo Acacius legationem illam obiit, fiunt anni septendecim.

In Caput XXIV.

Pag. 233. Ἀπαλλάξαι βιοτήν. Jacobus Sirmundus edidit ἀπαλάξαι βιοτήν, ex libris Christophoroni; quod non displicet. In Manuscripto codice Henrici Savillii legitur ἀπαλλάξεν, mendosè, ut apparet.

In Caput XXVIII.

Pag. 235. Ἐπὶ ἑξή αὐτῆ ἡγεμονίας. Pessimè Christophoronus vertit in sex Episcopatus divisa est: Nam longe plures Episcopatus erant in Thracia. Rectius ergo Camerarius ac Sirmundus Provincias vertunt. Sex enim erant Provinciae Thraciarum, ut docet Ammianus Marcellinus, & Notitia Imperii Romani; erant autem omnes sub dispositione Vicarii Dioceseos Thraciarum. Pari errore Christophoronus paulo post, ubi Asia regi dicitur à Præsidibus undecim, Antistites vertit. Atqui Asia multo plures habebat Antistites sive Episcopos. Rectores verò seu iudices sæculares undecim tantum habuit. Tot enim erant Provinciae Asiae, ut docet Hierocles in descriptione Provinciarum & urbium Imperii Orientalis; quarum Asia quidem propriè dicta & Hellepontus atque Insulae erant sub dispositione Proconsulis Asiae. Reliquæ autem octo, Pamphylia scilicet, Lydia, Caria, Lycia, Lycaonia, Pisidia, Phrygia Pacatiana, Phrygia Salutaris, singulae quidem suam Consularem habebant, omnes tamen erant sub dispositione Vicarii Dioceseos Asianae.

Pag. 236. Ἰσαείδους ἢ ἂν αὐτῆ. Simili errore Christophoronus Ponticæ Diocesi undecim tantum Episcopos tribuit. Atqui Theodoritus non de Episcopis hic loquitur, sed de iudicibus seu rectoribus Provincialium. Fuerunt autem undecim Provinciae Diæ-

ceos Ponticæ, quarum singulae suum rectorem habebant, ut videre est apud Hieroclem. Omnes vero erant sub dispositione Vicarii Ponticæ Dioceseos.

In Caput XXXIII.

Ἐπίπυτοι τὸ πορθήματα. Adverbium πορθήματα deest in Manuscripto codice Henrici Savillii, & in editione Basilienfi, prorsusque inutile ac superfluum mihi videtur.

In Caput XXXIV.

Ἰερὺς περὶ πειρώσεως. Codex Savillii particulam addithocmodo ὡς ἱερὺς. Atque ita etiam edidit Jacobus Sirmundus.

κατὰ τὸν ἱερὺν. Hieron navale fuit celeberrimum, in Ostio Ponti situm, ita dictum à duodecim Deorum templo quod illic exstructum erat, ut ex Timosthene docet Harpocratio in voce ἱερὺν. Meminit ejus loci Demosthenes in oratione contra Leptinem, & in oratione adversus Polyclem. Frequentabatur olim hic locus ab Atheniensibus, qui frumentum ex Bosphoro coemere solebant, ut docet Demosthenes. Erat enim hic locus commodissimus, & quasi claustrum quoddam Ponti Euxini. Quare Byzantii cum maris illius dominatum affectarent, locum illum ingenti pecunia sibi comparaverant, ut docet Polybius in lib. 4. Certè Arianus in Periplus Ponti Euxini, cum locum ἀρτίθιον esse dicit eorum qui in Pontum navigant, id est, claustrum seu tranfennam.

Ἰσχυρῶς πορθήματα. In codice Savillii & in editione Basilienfi scriptum inveni πορθήματα, quod magis placet.

Ἐπὶ βασιλείῳ ἑξελυθῆναι. Codex Henrici Savillii scriptum habet βασιλείῳ. Quæ si vera lectio est, Eudoxiam Augustam cum Arcadio intelligere debemus.

Ἐπὶ ἐκείνῳ τῷ σιδηρεῖον. Jacobus Sirmundus edidit ἐπὶ σιδηρεῖον, contra fidem omnium librorum. Nam quod ex libris Christophoroni profertur in editione Colonienfi, eam conjecturam potius esse existimo viri docti, quam scripti codicis lectiōnem. Nolim tamen damnare eam scripturam. Nam oppidum illud Pityus situm fuit in Insula, ut testatur Ammianus Marcellinus in lib. 22. his verbis: Ἰνσὺλας αὖτις, Τραπεζούνια & Πύτυντα continents oppida non obscura.

In Caput XXXV.

Συμμαχῶν ἔχον. Pro συμμαχῶν, Nicephorus habet συμάχων, quod mihi quidem magis placet.

ἢ ἀπὸ πλοῦσιαν. Restituimus hoc loco genitivum pro dativo, suadente id Saviliano codice, & Basilienfi editione. Observavi enim Theodoritum ferè pro dativis genitivum ponere. Sic in cap. 30. hujus libri dixit ἐμοῦ γὰρ τῶν ἐκείνων. Non ut vulgatae editiones habent ἐκείνων, & in cap.

cap. 28. de Pontica Diœcesi loquens ita scribit, *ἰεροῦμος ὃ καὶ αὐτὴ ἔχει τῆς ἀσίας τοῦ ἡγεμῆνος.* Pro eo quod alii dicerent *τῆς ἀσίας*, καὶ τὰς λοιπὰς. Rectius in MS. codice Savillii scribitur καὶ τὰς πόδας. Sic enim Laicos appellare solet Theodoritus, ut videre est in lib. I. Historiæ cap. 22. Ita quoque edidit Jacobus Sirmundus.

In Caput XXXVII.

Pag. 242. Περὶ τινὸς δεύρου. In codice Savillii scriptum est *ἁεὶ ἰαυτῶ*. Epiphanius tamen Scholasticus vulgatam lectionem tuetur. Sic enim vertit: *Quidam vir conversationis monachica adit Imperatorem, pro quadam causa rogans.* Nicephorus quoque eandem lectionem retinuit. Sic enim habet *ἁεὶ τῶ δεύρου*.

Pag. 243. πρὸ δευκόσι. Mallem scribere πρὸ δευκόσι. Sic certè legisse videtur Epiphanius Scholasticus, ut ex versione ejus apparet. Ita enim vertit: *Rogans ut juberet ei qui ligaverat, ut ipsius vincula solveret.* Porro hæc narratio in primis notanda est, multis de causis. Primum enim ex ea concludi potest, penitentiam non usquequaque abrogatam esse à Nectario. Videmus enim excommunicationem eo tempore usitatam fuisse, quam secuta est absolutio, quæ sine penitentia esse non potest. Præterea hæc narratio mirifice confirmat vulgarem illam regulam Juris Canonici, quæ dicit excommunicationem timendam esse, etiamsi injusta sit. Vides enim Imperatorem sine causâ excommunicatum, excommunicationem tamen non spernere. Denique hæc narratio id nos docet, ejusdem hominis esse solvere qui ligavit. Quamobrem Imperator ligatus ab inferioris gradus Clerico, absolutione Pontificis sui contentus non fuit; sed ab eo ipso absolvi voluit qui ipsum vinxerat. Atque id Imperatoris factum prædicat Theodoritus, quod in eo divinis legibus obsecutus sit. Ac Theodoritus quidem virum illum à quo excommunicatus fuerat Theodosius, Presbyterum fuisse non dicit. Non dubito tamen quin Presbyter fuerit. Quomodo enim jus excommunicandi & absolvendi usurpare potuisset, nisi in Presbyterio constitutus? Hinc etiam est, quod Imperator ad Episcopum misit, rogans ut ei viro tanquam clerico suo præciperet, ut absolutionem ipsi impertiretur. Cæterum utrum simplex Presbyter excommunicandi jus habeat, aliis disquirendum relinquo. Ex hac quidem narratione colligi videtur, id juris ei non competere, nisi mandatum fuerit ab Episcopo.

ροῖλα. σκουδῶν ἢ νομάδων. Apud Nicephorum & Epiphanius Scholasticum *ροῖλας* scribitur, rectius ut opinor. Hic est, ut puto, Roas qui ante Atilam Hunnicis Gentibus imperavit, ut scribit Priscus in Historiâ Gothicâ & Jordanes. Apud Priscum *ῥόας* dicitur.

In Caput XXXVIII.

Pag. 244. Ἰννοκέντιον ὃ. Ab iis verbis caput exorsus sumus. Quam quidem conjecturam nemo erit, ut opinor,

A qui non probet. Nam quæ præcedunt, ad superius caput pertinent.

πραΐλι. ἀνὸρ θρησκύμου. Id est *πραΐ*. Nam Praylius nomen est diminutivum. Hujus Praylii Jerosolymorum Episcopi mentio fit in vita Porphyrii Gazensis Episcopi, eodemque tempore Joannes Cæsareæ Palestinæ Episcopus fuisse dicitur. A quo Porphyrius tanquam à Metropolitano Episcopus est ordinatus.

λιπαροθεῖς. Hoc verbum active sumpsit Epiphanius Scholasticus. Sic enim vertit: *Rogans eos ut reliquo unirentur oculis.* Eundem sensum secutus est Christophorus. Sed rectius Jacobus Sirmundus in passiva significatione accepit. Theodotum igitur à fidelibus rogatum esse intelligo, ut Apollinaristas qui admodum pauci erant, reliquo Ecclesiæ corpori adungeret. Mirum est tamen, in hujus verbi interpretatione lapsum esse Camerarium qui sic vertit: *In summo eos cum Ecclesiâ conjungendi labore.*

In Caput XXXIX.

τὰς τε στοιχεῖα δημιουργοῦνται. Vocabulum *στοιχεῖα* hoc loco non significat quatuor elementa. Neque enim Magi apud Persas quatuor elementa adorabant, sed solum Ignem & Lunam ac Solem, quemadmodum docet Epiphanius in Epilogo librorum adversus hæreses. μαγισαῖοι πρὸς περὶ αἰε καλῶν, ἐν εἰδωλῶ τῶ βδελυτῶν, εἰδωλοῖς ὃ προσκυνοῦντι, πύρι καὶ σελῶν καὶ ἡλίῳ. Certè Greci Solem ac Lunam appellare solent *στοιχεῖα*. Sic enim Joannes Chrysostomus in Homilia 58. in Mattheum de Lunaticis scribit: *ὁ γὰρ δαίμων ἐπὶ διαβολῆ τῶ στοιχεῖ καὶ ἐπιτίθειται τοῖς ἀλλοῖς, καὶ ἀνίστην αὐτοὺς κατὰ τὰς τῆς σελῶν δημιουργίας.* Sed & Latini elementa interdum appellant Solem ac Lunam & reliquos Planetas. Hieronymus in epistola ad Hedybiam, quæst. 4. *Omnis hebdomada, inquit, in Sabbathum, & in primam, & in secundam, & tertiam, & quartam, & quintam, & sextam Sabbathi dividitur, quas Ethnici Idolorum & Elementorum nominibus appellant.* Nec aliter sumit hoc nomen Gregorius Nyssenus in vita S. Macrinæ, ubi ait tantam esse audaciam Picetorum, *ὡς καὶ ἀπὸ τῶν στοιχείων τὰς εἰκόνας ἔσθαι τῶν μυστικῶν ἀνατομῶν.* Quin & duodecim signa Zodiaci ita vocarunt, ut observavi in Annotationibus Eusebianis pag. 54.

καταργῶντες. Restituimus *καταργῶντες* ut habet codex Savillii. Atque ita etiam legit Christophorus; vertit enim *imungere*. Camerarius & Sirmundus *obliturare*. Ego *oblittere* mallem interpretari, quod fit calce & gypso.

εἶσω θῆναι. Rectius in MS. codice Henrici Savillii scribitur una voce *εἶσω θῆναι*, quod idem est ac *εἶσω θείδαι*. Sirmundus tamen edidit *εἶσω θῆναι* contra fidem omnium codicum.

ἀβρὺς καὶ ἀνημέρως. Hujus loci emendatio debetur codici Henrici Savillii, in quo disertè scribitur *ἀνομήνως*, optime sine dubio.

In Caput XL.

Θεόδωρος ὁ μέγας. Gregorius Papa in epistola 31. lib. 6. ait, Ecclesiasticam Historiam

Theodoriti ab Ecclesia Romana ideo non recipi, ob id præcipue quod Theodorum Mopsuestia nimum laudaverit, & usque ad diem obitus sui magnum Ecclesie Doctorem fuisse pronuntiaverit. Scio quidem in supradicta epistola Gregorii, Sozomenum dici, non Theodoritum. Sed non dubito quin Gregorius memoria vitio lapsus sit, & pro Theodorito Sozomenum posuerit. Baronius quidem, tum in Annotationibus ad Martyrologium Romanum, tum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 427. Gregorium conatur ab errore defendere. Aitenim librum ultimum Historie Sozomeni mutilum ad nos pervenisse, & multa capita in eod desiderari. In illis igitur ait scriptum fuisse id quod à Gregorio dicitur de Theodoro Mopsuestia. Verum hoc nihil aliud est quam divinare. Etenim Gregorii Magni temporibus, Historia Ecclesiastica Sozomeni nihil amplius continebat, quam quod nunc habemus. Certè Cassiodorus qui diu ante Gregorium vixit, & qui Historiam Ecclesiasticam Sozomeni Tripartitam suam intexuit; integriores Sozomeni codices non habuit. Unde igitur integriores Gregorius nascisci potuisset? Pro certo enim habeo, Gregorium Magnum non alibi legisse Sozomenum, quam in Historia Tripartita. Porro in lib. 10. Historie Tripartite cap. 34. ita scriptum est: *Eo autem tempore quo Theodotus sacratissimus Antiochenam regerat Ecclesiam, Theodorus Mopsuestia Episcopus, sedotius Doctor Ecclesie;* &c. Id cum legisset olim Gregorius, ex Sozomeno desumptum esse existimavit, eo quod nullius Scriptoris nomen, nec huius, nec multorum præcedentium Capitum titulo sit præfixum. Hinc factum est, ut memoria vitio Sozomenum scripserit pro Theodorito.

ἡ δὲ ἐκείνη ἐκείνη ἐκείνη. De Theodoro Mopsuestia Episcopo varia fuerunt hominum iudicia. Laudatus est enim à multis Ecclesie Patribus, Joanne Chrysostomo, Cyrillo, & Iba Edesseno in epistola ad Marin Persam, & à Facundo Hermianense; ut Theodoritum nostrum omittam. Alii verò ac præcipue Acephali, multa in ejus scriptis reprehenderunt, tria potissimum illi objicientes, quibus acriter respondet Facundus in lib. 9. pro defensione trium capitulorum. Damna ti sunt tamen ejus libri in Synodo Constantinopolitana sub Justiniano; eique sententia univerfa tandem Ecclesia acquievit, ut docet Gregorius Papa in epistola 31. lib. 6. Theodoritum vero nostrum ei fuisse, non est adeo mirandum. Omnes enim Orientales unà cum Joanne Antiocheni Episcopo, impensissime faverunt Theodoro, ut discimus ex Liberati Breviario & ex actis Synodi v.

ἡ δὲ ἐκείνη ἐκείνη ἐκείνη. Baronius horum annorum quinque supra centum, quos Theodoritus Historiam suam complecti dicit, initium deducit ab anno Christi 323. quo Licinii eadem contigisse scribit. Ab eo, inquit, tempore si numerare incipias, annorum centum & quinque periodum, ad

A hunc usque annum 427. perveniet, quo ait Theodoritus defunctum fuisse Theodotum de quo agimus, Antiochenum Episcopum. Henricus autem Savilius ad oram editionis Roberti Stephani, hos quinque & centum annos aliter computat, ab anno scilicet 320. qui fuit 14. Imperii Constantini, ad annum 425. qui fuit 18. Theodosii junioris. Cui vero ita numeraverit Savilius, causa hæc est; quod Arii blasphemiam ex qua horum annorum initium ducit Theodoritus, vulgo omnes existimant cepisse anno Christi 320. annis quinque ante Concilium Nicænum. Mihi tamen verior esse videtur Baronii sententia: Etenim Savilius Theodoti Antiocheni Episcopi mortem confert in annum Christi 425. Atqui constat Theodotum adhuc superstitem fuisse anno Christi 426. Interfuit enim Synodo Constantinopolitana quæ jussu Theodosii junioris congregata est in ordinatione Sisinnii Patriarchæ Constantinopolitani; ut docet Photius in Bibliotheca cap. 52. Rectius ergo Baronius ejus obitum consignavit anno Christi 327. Verum in eo lapsus est, quod hos quinque & centum annos quos Historia Theodoriti complectitur, à Licinii eadem exorsus est: Cum tamen Theodoritus ab Arii blasphemiam, non à Licinii eadem Historiam suam exordiri se dixerit. Præterea Licinius non anno Christi 323, sed 325. cæsus est, ut scribitur in Fastis Idatii. Caterum etsi Baronii sententiam magis probo, qui Theodoti mortem confert in annum Christi 427. nequaquam tamen in ea penitus acquiescendum puto. Nam Theodorus Mopsuestenus, quem Theodoro Antiocheno Ecclesiam regente mortuum esse scribit Theodoritus, adhuc in vivis erat anno Christi 428. Certè Nestorius qui hoc anno Constantinopolitanum Episcopatum suscepit, Theodorum Mopsuestenum in itinere convenit, ut testatur Theodulus apud Evagrium in lib. 1. Historie.

κατὰ τὴν ἑκείνη ἐκείνη ἐκείνη. Tota hæc pericope deest in editione Basilienfi, una cum Catalogo Episcoporum qui in quatuor Patriarchalibus Ecclesiis federunt jam inde à temporibus Constantini. Et hunc quidem Catalogum ante nos Jacobus Sirmundus in editione sua divulgavit, sed mendosissimum. Nos ex MS. codice Henrici Savilii eum nunc emendatiorem damus. In hoc autem Catalogo notandum est, quod post Romanos Episcopos, Antiocheni Ecclesie Antistites proxime recensent, ante Episcopos Alexandria. Ex quo obiter colligi potest, Catalogum hunc sive indicem Patriarcharum, non esse opus subdititium, sed revera scriptum esse à Theodorito, qui Antiochenis Episcopis, utpote Patriarchis suis primum locum tribuit post Pontificem Romanum. Illud præterea observandum est, Constantinopolitanos Antistites postremo loco recenseri, contra auctoritatem canonis Constantinopolitanæ Synodi.

Finis Annotationum in Theodoritum.

HEN-